

DUCH A SLOBODA

Patrik Balázs

Teologický inštitút v Spišskej Kapitule – Spišskom Podhradí

Problém slobody ducha a slobody v Duchu: V bežnej reči sa často používa výraz „sloboda ducha“. Kontexty, v ktorých sa tento výraz objavuje, upresňujú význam: ide tu o vnútornú dimenziu, ktorá označuje človeka, ktorý je aktívny, sám sebou, a reaguje do takej miery, že sa nenechá ovplyvniť tlakom prostredia.

Obdivujeme slobodu ducha toho, kto vyzná verejne názor, kto má odvahu myslieť vlastnou hlavou a podľa toho konať. Sloboda ducha je ľudská hodnota hodná povšimnutia.

Popri tomto jednoduchom ľudskom postoji existuje ďalší paralelný postoj: je to typické správanie mučeníkov, ktorí radšej obetujú vlastný život, ako by mali zaprieť vieru. Toto správanie obsahuje ozajstnú slobodu ducha, ale chce povedať niečo viac.

Čo je toto viac, čo sa pripája k tomuto pozitívnemu postoji a dáva mu novú pečať? Môžeme to nazvať „**sloboda v Duchu**“ za predpokladu, že svätí, v ktorých sa táto hodnota nachádza, počnúc práve Pavlom, dajú ju do vzťahu s Duchom.

Terminológia, ktorú Pavol používa hovorí o ňom, že je citlivý na slobodu ako bola chápaná v kultúrnom prostredí, kde vykonával svoju službu. Pavol používa termín „**sloboda**“ vo význame, ktorý môžeme nazvať profánny. **Opakom slobodného je otrok či sluha.**

„**Kde je Pánov Duch, tam je sloboda**“ (2Kor 3,17b) : Formulácia, ktorú Pavol prezentuje, je prekvapujúca: sloboda sa nachádza tam, kde je „Pánov Duch“ (2Kor 3,17b).

„**Duch Pána**“ je „**Duch Krista**“, „**Duch Posvätenia**“, „**Duch Svätý**“, „**Duch**“ ako ho chápeme my dnes a ako ho chápal Pavol vo svojej dobe. Je tu potvrdená súvislosť súčasnosti medzi Duchom a slobodou: ak existuje Duch Krista, existuje aj sloboda; kde je Duch Krista, tam je tiež sloboda.

„...slobodu nám vydobyl Kristus. Stojte teda pevne a nedávajte sa znova zapriať do jarma otroctva» (Gal 5,1). Pavol sa snaží ukázať Galat'anom, ako by ich synkretické skl'znutie do Starého zákona, potom čo prijali Kristovu novosť, znamenalo návrat do situácie ponížujúceho otroctva, ktoré ťaží a utláča ako jarmo: je to situácia úplne opačná so situáciou, ktorá je charakteristická pre kresťana.

Pavol to potvrdzuje a neustále opakuje: **Kristus nás oslobodil a oslobodil nás práve pre situáciu prežívania slobody.** Táto kresťanská situácia slobody je v kontraste so situáciou, ktorú Pavol nazýva „**situácia otroctva**“ a porovnáva ju s jarmom, ktoré utláča a dusí.

Pavol si to musel uvedomiť veľmi skoro - Ide tu teda o paradox Božieho zákona, oddeleného od Boha. Stane sa nástrojom v rukách človeka, ktorým si poslúži na budovanie vlastného projektu o sebe samom, a nemôže nesklamať. Čím sa človek viac snaží zachovávať ho, tým viac sa cíti spútaný, chytený do nekonečných maličkostí, ktoré ho nenechajú v kľude. A keď je schopný zachovať ich, cíti vzťah s Bohom a s druhými veľmi sťažený. Z toho pochádza frustrácia. Tak sa človek nemôže cítiť realizovaný: má pocity nejakej hypotéky, ktorá sťažuje celú jeho existenciu a nedá mu dýchať. Je to situácia otroctva. Pavol počas celého svojho života nesie znamenie tejto trpkkej skúsenosti. Bude hovoriť o Božom zákone, ktorý skončil v rukách človeka, ako o „*litere, ktorá zabíja*“ (2Kor 3,6). Na tomto chmúrnom pozadí vystupuje do popredia sloboda prinesená Kristom.

Aký vzťah existuje s Kristovým Duchom? A toto je aspekt, ktorý nás najviac zaujíma ...

Oslobodení pre službu : Stretnutie s Kristom označuje rozhodujúci moment v živote každej osoby. Pavol ponúka druhým svoju skúsenosť. To, čo bolo predtým „*vlastnou spravodlivosťou*“ ako vlastným projektom o sebe s ilúziou a možnosťou realizovať ho, to bude teraz nahradené radikálnou otvorenosťou viery (porov. Flp 3,9). Ide tu o prijatie Krista bez predsudkov a bez podmienok.

- ponúknuté posilnenie k nekonečnu celej jeho vôle existovať a žiť
- možnosť realizovať sa prostredníctvom účasti na vlastnej životodarnej sile vzkrieseného Krista.

Ak sa človek uzavrie pred touto ponukou, ktorá e mu prezentovaná, zostane väzňom svojho neúspechu. Keď hľadá „*svoju spravodlivosť*“ sám, snaží sa uskutočňovať rovnováhu medzi formuláciou, ktorá ukrýva jeho hodnoty a jeho každodennou reálnou identitou, stane sa väzňom seba samého, stlačený svojimi nedostatkami, v situácii chronického otroctva. Ale ak sa totálne otvorí daru Kristovej smrti a zmŕtvychvstania, jeho situácia sa obráti. Produkuje sa v ňom ako nezmeniteľné spojenie s Kristom, ktorý tak vykonáva permanentne slobodne na ňom vplyv svojej smrti a zmŕtvychvstania.

"Ved" je zjavné, že ste Kristov list, ktorý sme my vyhotovili napísaný nie atramentom, ale Duchom živého Boha, nie na kamenných tabuliach, ale na živých tabuliach srdca“ (2 Kor 3,3)

Takto sa uskutočňuje u kresťana nová zmluva z novým zákonom ktorý je typický, zákon „*napísaný v srdci*“ (Jer 31,31) – „*srdce z mäsa*“ , *ktoré nahradí „srdce z kameňa“* (Ez 36,26) a možnosť uskutočňovať ju vychádza z vnútra.

Účasť na Kristovom zmŕtvychvstaní nesie v sebe dar „Ducha života“, ktorý predlžuje v človeku, ktorý sa stál kresťanom, typickú životaschopnosť vzkrieseného Krista, robí z neho Božieho syna a vedie aby sa tak správal.

Pavol zdôrazňuje aj tento ďalší tento aspekt: „Lebo ste nedostali ducha otroctva, aby ste sa museli zasa báť, ale dostali ste Ducha adoptívneho synovstva, v ktorom voláme: „Abba, Otče!“ (Rim 8,15).

- V tejto sile daru Ducha sa kresťan stal synom - nie je viac otrokom.
- Duch Svätý, ktorého prijal, a ktorý ho oživuje robí ho nastalo synom a dáva mu schopnosť obracať sa na Boha ako na „otca“, čiže s tou istou synovskou dôverou, akú mal Ježiš počas svojho pozemského života.
- Kresťania sú synmi Otca vo všetkých efektoch
- Túto situáciu „synovstva“ prežívanú s láskou, vnútornou vyrovnanosťou, pohotovou a nenútenou dôverou synov voči Otcovi Pavol kladie do protikladu s „*duchom otroctva*“ vyznačovaným „*strachom*“ Je to situácia radostná, tvorivá, ktorá je vlastná slobode *Božích detí*.
- Taká sloboda sa javí ako schopnosť - vyprodukovaná Duchom
- Sloboda ako taká je najcharakteristickejším prvkom života kresťana, ktorá vyjadruje a aktualizuje Kristovu novosť.

Zaučanie sa do slobody: Situácia „synovstva“, čo znamená život vedený v spontánnej láske voči Otcovi a voči bratom - alebo, je to to isté, ako adekvátne praktizovanie zákona Ducha v totálnej dispozícii jeho vedeniu - tvorí konečný bod, v ktorom nie je možné improvizovať.

- Pavol so zmyslom pre realizmus a konkrétnosť, ktorý nezanechá nikdy, *neváha uviesť mladú Cirkve v Solúne na lákavú dráhu zákona Ducha* (porov. 1Sol 5,19-22
- Na Galat'ánov sa obráti so slovami, ktoré píše:
„Lebo vy ste povolani pre slobodu, bratia, len nedávajte slobodu za príležitosť telu, ale navzájom si slúžte v láske!“ (Gal 5,13).

- je tu nebezpečenstvo, že sloboda bude fungovať v opačnom smere
- protikladnom voči svojej prirodzenosti.
- treba sa naučiť byť slobodný.

Teologická schéma exodu, ktorú má Pavol zvlášť na mysli (porov. napr. 1Kor 10,1-13) ukazuje na skúsenosti dozrievania Božieho ľudu na púšti - keď ľud už nebol otrokom, ale ešte nebol schopný žiť ako slobodný - toto môžeme nazvať zaučanie do slobody a zákona Ducha.

Slobodní pre budovanie : Korint'ania, zvlášť citliví na všetko, čo sa týkalo Ducha a tiež slobody, ktorej nositeľom je Duch. Korint'ania si neuvedomujú napríklad vážnosť krajného prípadu prítomnej a tolerovanej neresti v ich komunite (porov. 1Kor 5,12). **Hádajú sa medzi sebou. Pokúšajú sa rozvinúť zákon Ducha na úrovni intelektuálneho individualizmu, „gnózy“, bez pozornosti voči druhým, tiež bez povšimnutia ich slabostí, ktoré by osvietená láska mala**

napovedať. Pavol je znepokojený: *vidí, že Korint'ania sa nachádzajú ako keby v stave duchovného „opuchnutia“* (porov. 1Kor 4,6.18-19; 5,2; 8,1-2; 13,4).

- Je to medzi nimi a slobodou,
- medzi nimi a praktizovaním zákona Ducha
- ako prekážka alebo clona
- ako rôznorodý materiál, ktorý bráni fungovaniu naplno.

Pavol berie niektoré ich približné a povrchné formulácie a ukazuje ako zákon Ducha a slobody musí byť kompletizovaný v rôznych vyjadreniach, v ktorých sa predstavuje. Nestačí povedať: **„Všetko je dovolené“**, ale treba vidieť

- čo oslobodzuje?
- čo skutočne osoží ?
- čo „buduje“ .?

„Ale nie všetko osoží“ (1 Kor 6 12); „Slobodno všetko. „Ale nie všetko buduje“ (1 Kor 10,23).

Ak chceme naozaj nasledovať zákon slobody a Ducha, nemôžeme sa obmedziť na to, že vezmeme na vedomie Nový zákon, kde už nie je viac tá celá utláčajúca a zotročujúca hromada predpisov židovského zákona, vnímaného v optike farizejov.

- Kresťan môže povedať, že všetko mu je dovolené vo význame že on nemá za sebou žiadne obmedzujúce predpojatia, ktoré by mu bránili **„všetko skúmať“** (1Sol 5,21).
- ak by sa uzavrel na tejto úrovni, zostal by v štádiu morálnej neurčitosti.
- vyšiel by zo zóny otroctva, ale ešte by nevstúpil do kresťanskej slobody.
- **„vybral' to, čo je lepšie“ (1 Sol 5,21).**
- Kresťan by padol do otroctva **„tela“** (Gal 5,13).

Pavlova sloboda: Pavlovi toto prehĺbenie tak veľmi leží na srdci, že neváha hovoriť o sebe samom. V jeho namáhavom a búrlivom živote, bohatom na nečakané veci, utrpenia a kontradikcie, Korint'ania môžu vidieť syntézu toho, čo znamená zrelé praktizovanie slobody a zákona Ducha.

- Pavol dobrovoľne zdôrazňuje svoj životný štýl
- postaví ho do kontra pozície s tým ľahkým a ešte amatérskym štýlom Korint'anov
- a preto, aby ich doviedol na úroveň, v ktorej začne fungovať sloboda a zákon Ducha
- v živom dialógu s Korint'anmi sa pýta: **„Nie som slobodný? Nie som apoštol? Vari som nevidel Ježiša, nášho Pána?“ (1Kor 9,1).**
- Korint'anom sa Pavol javil a chcel sa javiť takým, akým bol: apoštolom v priamom

kontakte s Pánom, ale predovšetkým **„slobodný“**.

Ale ako sa správa ako slobodný? „Lebo hoci som slobodný voči všetkým, stal som sa sluhom všetkých“ (1 Kor 9,19).

- Zrelé vykonávanie slobody nesie v sebe službu pre druhých.
- Pavol sa cíti slobodný, oslobodený pre službu.

Toto prikazuje Galat'anom: „**Lebo vy ste povolani pre slobodu, bratia, len nedávajte slobodu za príležitosť telu, ale navzájom si slúžte v láske!**“ (Gal 5,13).

Na záver môžeme povedať, že sloboda a zákon Ducha sa nemôžu improvizovať. Keby sme tak uvažovali, zošmykli by sme sa do mínového poľa subjektivismu, ľahkovážnosti a stali by sme sa totálnymi väzňami vlastného

- Čím viac láska k iným vstupuje do vlastného života, tým viac sa praktizuje zákon Ducha, tým viac je človek slobodný.
- Cieľ slobody, či zákona Ducha dosiahneme v plnosti vtedy, keď sa budeme cítiť viazaní permanentne milovať.

Sloboda a zákon Ducha ako dlh lásky voči iným: Lásku voči iným, spoločné vyjadrenie zákona Ducha a slobody, predstavuje Pavol s vážnosťou a intenzitou: „**Navzájom si slúžte v láske**“ (Gal 5,13b).

- Ako je možné, že sloboda - otroctvo sa vyjadruje v láske?
- Keďže je tu daná ekvivalencia, ktorú sme videli predtým, ako to, že láska predstavuje v jednom momente vyjadrenie slobody a zákona Kristovho Ducha?
- Je nakoniec možné praktizovať zákon takéhoto druhu?
- Nejde tu o nejaký sen, o utópiu?
-

„**Dlh**“ lásky : Prvé upresnenie, ktorá vzbudzuje pozornosť je uvažovanie o vzťahu medzi Duchom a zreлым životom kresťana, **dospelým a teda „slobodným“ dávaním sa totálne pre druhých.**

- Otroctvo, o ktorom Pavol opakovane hovorí, je „dlh lásky“, ktorý kresťan cíti voči všetkým (porov. Rim 13,8).

Túto rovinnu lásky Pavol rozvinie v 1Kor 13, v takzvanom „**hymne na lásku**“.

- Je to štýl Kristovej lásky, ktorý „nehľadal záľubu v sebe“ (Rim 15,3).
- Je to štýl lásky Boha, ktorý miluje tak, že nám dal Syna (porov. Rim 8,32-39).

Je človek schopný lásky takéhoto druhu? Pavol neváha odpovedať pozitívne na túto otázku, ba ešte ukazuje aj dôvod svojej odpovede: „**Božia láska je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého sme dostali**“ (Rim 5,5).

- Duch, nakoľko je Duchom Božím a Kristovým, je nám schopný odovzdať ten istý druh lásky.
- Sloboda Božia nie je nejakým druhom ľahostajnosti, akoby rovnaký odstup od dobra a zla, ale je to schopnosť milovať,
- Naša sloboda sa pokúša imitovať slobodu Božiu a Kristovu.

- Postupne sa stane schopnosťou milovať s láskou, ktorá je vlastná Bohu a Kristovi, ktorú nám udeľuje Duch.

V tomto význame je možné pochopiť Pavlovo odvážne tvrdenie, podľa ktorého „*Duch je Pán*“. ...,*kde je Pánov Duch, tam je sloboda*“ (2Kor 3,17b).

Uskutočnenie zákona Ducha : Ak milovať znamená cvičiť sa vo vlastnej slobode, je tu možné pochopiť ďalší aspekt, ktorý Pavlovi veľmi leží na srdci: uskutočnenie Zákona.

Podľa Pavla je Zákon neoddeliteľný od slobody. Ale on ho vyjadruje v termínoch lásky. „*Kto miluje blížneho, vyplnil zákon*“ (Rim 13,8).

„*Naplnením Zákona je láska*“ (Rim 13,10).

- Ide tu o zákon Ducha, ktorý dá život.
- Teda je možné byť slobodný do takej miery, v akej asimilujeme lásku Krista a Boha
- do tej miery, v akej sa otvoríme činnosti Ducha, ktorý nám daruje v hojnosti túto lásku.

Zmŕtvychvstalý Kristus, Duch, láska, sloboda, toto všetko je vo vzájomnom recipročnom vzťahu a v osobe, ktorá to prijme, tvoria jednotný podstatný kontext. Ak je v osobe prítomný jeden z týchto prvkov, sú tam prítomné aj ostatné, je nutné ich iba rozvíjať. Ak by chýbal iba jeden, chýbali by všetky.

Záver: perspektíva prežívaného života: Dostali sme sa znova do kontaktu so životom, ako na začiatku, „*Sloboda ducha*“ zbledne pred perspektívami, ktoré nám otvára „*sloboda v Duchu*“.

- Táto druhá sa nemôže nikdy vystavovať riziku banalizovania
- Starozákonný boží ľud bol vyslobodený z Egypta, aby slúžil
- Boli tam chvíle kríz, napätí ...
- chvíle, keď sa sloboda začala praktizovať, tak sa zdalo, že vyžaduje nemožnú cenu:
- Nový zákon a predovšetkým oblasť gréckej kultúry, pomôže pochopiť a vnímať, že túžba po slobode mohla byť uspokojená.
- Prijatie Krista, otvorenosť pre Ducha, schopnosť lásky, ktorá z toho pochádza umožňujú, že kresťan je reálnym nositeľom slobody.
- Novom zákone - o nič menej ako v Starom zákone - je cena, ktorú musíme platiť výrazná. Sloboda, ktorá je vyjadrená zákonom Ducha, je nepohodlným bohatstvom.

Oplatí sa naozaj praktizovať zákon Ducha a stať sa slobodnými, totálne prijať nepredvídané pôsobenie Boha a Ducha; oplatí sa prijať námahu zaučania sa do praktizovania slobody. Jedným slovom povedané: život bez Krista, bez Ducha, bez slobody, bez lásky by mohol tiež mať v určitých momentoch pohodlnosť plytkú a plnú konzumistického materializmu, ale výsledkom by nevyhnutne bolo sklamanie, pretože v poslednej analýze by to nebol život.